

Column

Uit het lood

Op 25 augustus 1993 vroeg de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid aan de SER advies over een wetsvoorstel tot bevrozing van de lonen voor 1994. Om de zeer ongunstige werkgelegenheidsontwikkeling een halt toe te roepen, is naar het oordeel van het kabinet een jarenlang volgehouden nullijn voor de contractlonen noodzakelijk. Het wetsvoorstel biedt een remwegverkortings voor sociale partners om deze snel te realiseren. Door de loonbevrozing worden voor 1994 in contracten vastgelegde loonsverhogingen ongedaan gemaakt en wordt voorkomen dat de contractloonraming van 2¼% werkelijkheid wordt. Op deze wijze komt de zich sedert 1990 ongunstig ontwikkelende arbeidsinkomensquote (een stijging met 7 procentpunten) na een reeks van jaren weer op een aanvaardbaar niveau, met winstherstel, meer investeringen en bevordering van de werkgelegenheid als gevolg.

Al binnen een maand, op 17 september, kwam de SER met zijn advies en wees – vrijwel unaniem – een ingreep in de lonen af. Weliswaar onderkent ook de SER de ernst van de situatie en onderschrijft hij een stringent loonmatigingsbeleid, maar een wettelijke looningreep betekent een onaanvaardbare ingreep in de ontwikkeling van de arbeidsverhoudingen, zoals die sedert het akkoord van Wassenaar in 1982 gestalte hebben gekregen. Met een centralistische ingreep zou een streep door het vrije en decentrale arbeidsvoorwaardenoverleg worden gehaald. Dat doet de vraag rijzen of het de overheid ernst is om blijvend een ondergeschikte rol te spelen bij de primaire inkomensvorming. Een ingreep door de overheid betekent ook een motie van wantrou-

wen over de wijze waarop sociale partners hun verantwoordelijkheid vorm geven. Daarnaast wijst de SER erop dat een looningreep in strijd met ILO-verdragen is, een ineffectief middel is en te ruw ingrijpt in een te verkiezen kwaliteitsstrategie bij het cao-overleg. Hij herhaalt nog eens zijn ijkpunten voor decentraal onderhandelen uit het advies *Convergentie en overlegeconomie* van 20 november 1992: voldoende rendement en voldoende concurrentiekracht, waarbij ook rekening wordt gehouden met milieuspanningen en een beperking van de bruto-loonstijging terwille van verbetering van de arbeidsparticipatie, arbeidsomstandigheden en verzuim- en uitvalpreventie.

De adviesaanvraag aan de SER over wettelijke loonbevrozing is uiteraard bedoeld om het overleg met de Stichting van de Arbeid, dat toen nog moest beginnen en thans nog loopt, onder druk te zetten. Het drukmiddel bestaat eruit, dat als er geen akkoord komt, de wettelijke ingreep het alternatief vormt. De vraag is echter of het kabinet bij een niet bevredigend akkoord tussen sociale partners het lef heeft hen te trotseren. Daar lijkt het niet op. Al eerder haalde het kabinet bakzeil. De afspraken over positieve en negatieve prikkels bij bestrijding van het ziekteverzuim óók voor werknemers, zoals de Wet terugdringing arbeidsongeschiktheidsvolume van 26 februari 1992 wilde, leidde niet tot indrukwekkende resultaten. In weerwil van de beoogde effecten van de Wet terugdringing beroep op arbeidsongeschiktheidsregelingen, die op 1 augustus 1993 in werking trad, is voor vrijwel 95% van de werknemers het WAO-gat opgevuld, inclusief de overheidssector zelf. De overeengekomen adempauze bij het cao-overleg aan het begin van dit jaar heeft een bescheiden effect gehad op de loonstijging dit jaar. Bij alle drie voorbeelden blijkt, dat de

* Prof.mr. W.J.P.M. Fase is bijzonder hoogleraar aan de Rijksuniversiteit Limburg.

overheid bij haar beleid moeilijk een maatschappelijk draagvlak kan ontberen. Bij haar voorstel tot wettelijke bevrozing geeft het kabinet ervan blijk dat te beseffen. De effectiviteit van de maatregel hangt af – zo zegt de adviesaanvraag – van de situatie van de arbeidsmarkt en in verband daarmee van de aanvaardbaarheid van de maatregel voor sociale partners. Als dat gemeend is, is dus nu de maatregel van de baan. Hoewel de overheid voor het bereiken van haar doelstellingen afhankelijk is van consensus met sociale partners, wordt dat door haar als een zekere mate van machteloosheid ervaren. Daaruit is niet alleen het voorstel tot loonbevrozing (lees: het terugwinnen van de regie) te verklaren, maar ook de argwaan tegen de effectiviteit van de overlegstructuur en -beïnvloeding, die zich uit in de discussie over de algemeen verbindendverklaring van cao-bepalingen en de werking van de minimumvloer in cao's. Er wordt

een tegenstelling tussen markt en overleg benadrukt, alsof de markt de bondgenoot van de overheid en de vijand van sociale partners is. Zo ligt het natuurlijk niet.

De overheid lijkt wat uit het lood geslagen door het besef het niet alleen te kunnen. Met het voorstel tot wettelijke loonbevrozing demonstreert zij echter eerder haar machteloosheid dan haar overredingskracht. Ze doet ook geen geloofwaardige poging. Het voorgelegde voorstel is beneden de maat. Het is in weerwil van de bedoeling niet op ambtenaren van toepassing, gemakkelijk te ontgaan en bereikt nagenoeg niets. Het archaïsche van deze overheidsstap blijkt nog wel het duidelijkst uit het niet van toepassing zijn van de wet op bijzondere vergoedingen voor kostwinners en gezinshoofden. Alsof die vergoedingen al bijna twintig jaar niet uit contracten verdwenen moesten zijn.